

Nacionalinės švietimo agentūros 2023 m. rugsėjo 13 d. organizuoto nuotolinio susitikimo „Etninės kultūros dalyko aktualijos naujais mokslo metais“ medžiaga.

ETNINĖS KULTŪROS BENDROSIOS PROGRAMOS PANAUDOJIMAS RENGIANT LIETUVOS MOKSLEIVIŲ ETNINĖS KULTŪROS OLIMPIADOS DALYVIUS

Dr. Dalia Urbanavičienė, Etninės kultūros globos tarybos pirmininkė

Lietuvos mokinių etninės kultūros olimpiada (Olimpiada) įsteigta 2018 metais Etninės kultūros globos tarybos (EKGT) ir Lietuvos etninės kultūros ugdytojų sąjungos iniciatyva, bendradarbiaujant su Lietuvos mokslo, švietimo ir sporto ministerija bei Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centru (LMNŠC). Pagrindinis Olimpiados rengėjas – LMNŠC, bendradarbiaujant su EKGT.

Olimpiados tikslas – ugdyti brandžią, visapusiškai išprususią, tautiškai ir pilietiškai susivokusią asmenybę, gebančią puoselėti, saugoti, išreikšti ir perduoti kitiems prigimtines (etnines) ir pasaulio kultūrų vertybes.

Švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019 m. gegužės 29 d. įsakymu Nr. V-651 Olimpiados (kaip ir kitų olimpiadų) 1–3 vietų laimėtojams (10–12 klasių) laimėtojai gali gauti papildomų balų stodami į bet kurią aukštąją mokyklą, į bet kurią programą: pirmos vietos laimėtojai gauna 1,5 papildomo taško, antros vietos – 1 tašką, trečios vietos – 0,5 taško.

Olimpiados sąlygos parengtos vadovaujantis Mokinių dalykinių olimpiadų, konkursų ir kitų renginių nuostatais, taip pat Pagrindinio ugdymo etninės kultūros bendrąja programa ir Viduriniojo ugdymo etninės kultūros bendrąja programa (patvirtintos 2012 m. balandžio 12 d.), o nuo 2023 metų – atnaujinta Etninės kultūros programa (toliau – EK programa).

Olimpiadoje gali dalyvauti visų tipų Lietuvos ir užsienio lietuvių mokyklų 5–12 klasių mokiniai, kurie skirstomi į tris amžiaus grupes: 1) 5–7 kl., 2) 8–10 kl., 3) 11–12 kl. Mokinį Olimpiadai gali rengti etninės kultūros ar kitų dalykų mokytojai, neformalaus švietimo įstaigų pedagogai, jungtinės mokytojų komandos, tėvai ir (ar) kiti kviestiniai asmenys.

Olimpiada organizuojama kasmet trimis etapais: 1-as – savivaldybių, 2-as – etnografinių regionų (dalyvauja 1-ojo etapo laimėtojai, išskyrus Vilniaus ir Kauno miestų bei užsienio lietuvių mokyklų mokinius), 3-ias – šalies (dalyvauja 2-ojo etapo laimėtojai ir 1-ojo etapo Vilniaus ir Kauno miestų bei užsienio lietuvių mokyklų laimėtojai).

Olimpiadą sudaro **dvi užduotys**, skirtos patikrinti bei atskleisti mokinio etninės kultūros gebėjimus, žinias ir supratimą:

- pirmoji užduotis – etnokultūros pažinimo testas, kurį sudaro užduočių rinkinys (rašytiniai, vaizdu ar garsu pateikti klausimai su atsakymų variantais arba atviro tipo klausimais);
- antroji užduotis – vaizdinis mokinio etnokultūrinės veiklos ir raiškos pristatymas su komentarais.

Pirmoji ir antroji užduotys vertinamos vadovaujantis EKGT patvirtintomis rekomendacijomis.

Olimpiados pirmoji užduotis – Testas – rengiamas vadovaujantis EK programa atsižvelgiant į Olimpiados dalyvių tris amžiaus grupes (5–7 kl., 8–10 kl. ir 11–12 kl.). Testo užduotys rengiamos centralizuotai visiems Olimpiados etapams. Testas gali būti sudaromas pasirinkus tik vieną pagrindinę temą iš EK programos (pvz., kalendoriniai papročiai) – šią temą skelbia EKGT.

Olimpiadoms buvo parinktos šios temos:

- I–III Olimpiadų tema „**Kalendoriniai papročiai**“ – tai per visus EK programos koncentrus einanti tema (atnaujintoje EK programoje – kartu su darbo papročiais, įvardijant potemes: 1-2 kl. „Kalendoriniai papročiai ir šeimos narių tradiciniai darbai“; 3-4 kl. „Bendruomeniniai darbai ir kalendoriniai papročiai tradicinėje kultūroje“; 5-6 kl. „Kalendoriniai papročiai, tradiciniai verslai ir prekybos būdai“; 7-8 kl. „Kalendoriniai papročiai ir tradiciniai darbai“; I-II kl. „Kalendoriniai papročiai ir tradicinė ūkinė veikla“; III-IV kl. „Kalendoriniai papročiai, amatai ir verslai“);
- IV–V Olimpiadų tema „**Lietuvos etnografiniai regionai**“ – tai taip pat per visus EK programos koncentrus einanti tema įvairiais aspektais (atnaujintoje EK programoje 1–10 kl. tema vadinasi „Regioninės tapatybės raiška ir gyvenamoji aplinka“, su potemėmis: 1-2 kl. „Tradacinė apranga ir išvaizda“ ir „Gimtinė ir namai“; 3-4 kl. „Tautinis kostiumas“ ir „Gyvenamoji vietovė“; 5-6 kl. „Tautinis ir archeologinis kostiumas“ ir „Etnografiniai regionai, šalies kraštovaizdžio ypatybės“; 7-8 kl. „Tautinis kostiumas“ ir „Tradacinė architektūra ir papročiai“; I-II kl. „Tautinis kostiumas“, „Tarmių įvairovė“ ir „Etnografiniai regionai, kraštovaizdžio ir architektūros ypatybės“; III-IV kl. tema vadinasi „Baltų kultūros atspindžiai aprangoje ir gyvenamojoje aplinkoje“);
- VI Olimpiados tema „**Kalendoriniai papročiai ir liaudies kūryba**“ – kaip ir kalendoriniai papročiai, tema „**Liaudies kūryba**“ yra visuose EK programos centruose (atnaujintoje EK programoje 1–10 kl. tema vadinasi „Liaudies kūrybos palikimas ir tęstinumas“, su potemėmis: 1-2 kl. „Liaudies kūrybos samprata“, „Sakytinis, muzikinis ir žaidybinis folkloras“ ir „Tautodailė“; 3-4 kl. „Sakytinis, muzikinis ir žaidybinis folkloras“, „Tautodailė“ ir „Kolektyvinė ir individuali tradacinė kūryba“; 5-6 kl. „Sakytinis, muzikinis ir žaidybinis folkloras“ ir „Tautodailė“; 7-8 kl. „Sakytinis, muzikinis ir žaidybinis folkloras“, „Tautodailė“ ir „Liaudies kūrybos kaupimas ir kaita“; I-II kl. „Sakytinis, muzikinis ir žaidybinis folkloras“, „Teatras tradicinėje kultūroje“, „Tautodailė“ ir „Liaudies kūrybos inovacijos“; III-IV kl. tema vadinasi „Baltų kūrybos palikimas ir tęstinumas“, turi potemes „Sakytinė ir muzikinė kūryba“ ir „Baltų menas“).

Ruošiantis Olimpiadai kasmet rudenį rengiamas seminaras, nuo 2019 m. – pagal testo temą (organizuoja Kauno tautinės kultūros centras, partneris – EKGT).

2019 m. rengiantis II Olimpiadai buvo surengtas seminaras, kuriame testo tema „**Kalendoriniai papročiai**“ skaitytos doc. dr. Dalios Senvaitytės ir doc. dr. Arūno Vaicekausko paskaitos (žr. https://youtu.be/dDgYoF_A_v8; <https://youtu.be/FI8lWLHTOWI>; <https://youtu.be/sLkx2CkmKPI>; https://youtu.be/2KL8U8G_WIA; <https://youtu.be/79XugrdooJE>; <https://youtu.be/X-OMvFditDg>). Skelbiant šį seminarą, buvo nurodytas temos „Kalendoriniai papročiai“ šaltinių sąrašas: <https://ekgt.lt/nauijenos/seminaras-lietuvos-mokiniu-etnines-kulturos-olimpiada-rezultatai-uzduotys-vertinimas.html>. Taip pat paskelbta nuskenuota knyga „Kalendoriniai papročiai“ (1990), rekomenduota kaip pagrindinis šaltinis: <https://ekgt.lt/veiklos-sritys/etnokultūrinis-ugdymas/lietuvos-mokiniu-etnines-kulturos-olimpiada/page-2>.

2021 m. seminare pagal IV Olimpiados potėmę „*Lietuvos etnografiniai regionai: tradicinė muzika, tautinis drabužis, patarmės, kulinarinis paveldas ir kitos savitos tradicijos*“ buvo skaitomos šios paskaitos:

- „Regioniniai tradicinės muzikos ypatumai“ (prof. dr. Daiva Vyčinenė, LMTA);
- „Etnografinių regionų raidos ir bendriausių ypatybių apžvalga“ (doc. dr. Dalia Urbanavičienė, EKGt);
- „Lietuvių kalbos tarmės: ištakos, raida ir perspektyvos“ (dr. Violeta Meiliūnaitė, LKI);
- „Lietuvos etnografinių regionų tautinių kostiumų ypatumai“ (Danutė Keturakienė, LNKČ);
- „Lietuvos nematerialaus kultūros paveldo tradicijos: gyvos ir aktualios“ (dr. Loreta Sungailienė, LNKČ).

https://www.youtube.com/watch?v=j8hk8qTQOGM&ab_channel=Kauno%C5%A1vietimoinovacij%C5%B3centras

2022 m. seminare pagal V Olimpiados potėmę „*Etnografiniai regionai: tradicinė muzika, tautiniai drabužiai, tradicinė architektūra, kulinarinis paveldas, regioniniai papročiai*“ buvo skaitomos šios paskaitos:

- „Regioniniai kaimo bendruomenės papročiai“ (dr. Žilvytis Šaknys, LII);
- „Muzikos instrumentai kaip regioninės ir tautinės kultūrinės tapatybės ženklai“ (doc. dr. Gaila Kirdienė, LMTA);
- „Lietuvos etnografinių regionų kulinarinio paveldo ypatumai“ (Nijolė Adukonienė, Kaišiadorių muziejus);
- „Tradicinė architektūra“ (dr. Rasa Bertašiūtė, LLBM).

Įrašas: https://www.youtube.com/playlist?list=PLJvsSzqYB9XGZynB12K_vtblrZO6367CJ

EKGt 2022 m. paskelbė metodinę medžiagą Olimpiados temai „Lietuvos etnografiniai regionai“:

<https://www.ekgt.lt/veiklos-sritys/etnokultūrinis-ugdymas/lietuvos-mokiniu-etnines-kultūros-olimpiada/metodine-literatura-rengiant-mokinius-olimpiadai-tema-lietuvos-etnografiniai-regionai.html>

Tarp metodinės medžiagos nurodytas šaltinių apie etnografinius regionus sąrašas, tarp jų ir virtualūs:

- Elektroninis leidinys *Lietuvių tautinis kostiumas*. D. Keturakienė, LNKČ, 2006: https://lnkc.lt/eknygos/lt_kostiumas/pradzia.htm
- Nuorodos apie etnografinius regionus EKGt puslapyje:
<https://ekgt.lt/etnografiniai-regionai/bendra-informacija/>
<https://ekgt.lt/etnografiniai-regionai/aukstaitija/>
<https://ekgt.lt/etnografiniai-regionai/dzukija-dainava/>
<https://ekgt.lt/etnografiniai-regionai/mazoji-lietuva/>
<https://ekgt.lt/etnografiniai-regionai/suvalkija-suduva/>
<https://ekgt.lt/etnografiniai-regionai/zemaitija/>

- Virtualios paskaitos apie Lietuvos etnografinius regionus EKG T puslapyje: <https://ekgt.lt/etnografiniai-regionai/paskaitos-apie-etnografiniu-regionu-tradicijas/>
- Filmai apie etnografinius regionus:
 - [Suvalkija \(Sūduva\): https://www.youtube.com/watch?v=DmeNcmhKvsI](https://www.youtube.com/watch?v=DmeNcmhKvsI)
 - [Dzūkija \(Dainava\): https://www.youtube.com/watch?v=FhKXGy5oTY8](https://www.youtube.com/watch?v=FhKXGy5oTY8)
 - [Aukštaitija: https://www.youtube.com/watch?v=ZX3uFwehtyg](https://www.youtube.com/watch?v=ZX3uFwehtyg)
 - [Žemaitija: https://www.youtube.com/watch?v=rIfJ3XVcRE8](https://www.youtube.com/watch?v=rIfJ3XVcRE8)
 - [Mažoji Lietuva: https://www.youtube.com/watch?v=rIfJ3XVcRE8](https://www.youtube.com/watch?v=rIfJ3XVcRE8)
- Tautinių kostiumų rekonstrukcija: <https://www.youtube.com/watch?v=TTS3n-Mbcaw&list=PLE-HzqQ1wkC3gyqUAj8as3D0dRiWOoVR&index=4>
- Lietuvių ir kitų pasaulio tautų instrumentai ir instrumentinė muzika: http://projektas-muzika.lmta.lt/media/vadoveliai_2/Vadovelis_1/I_dalis/7.Lietuviu_kt_tautu_instrumentai/index7.htm

2023 m. rugsėjo 20–21 d. vyks VI Olimpiadai skirtas seminaras, kurio metu bus aptarti šių metų etninės kultūros olimpiados pokyčiai, vyks diskusijos, bus skaitomos paskaitos pagal testo temą **„Kalendoriniai papročiai ir liaudies kūryba“**:

- „Pagrindiniai kalendorinių papročių ypatumai (pagal Bendrąsias etninės kultūros ugdymo programas 5–8 kl. moksleiviams)“ (doc. dr. Dalia Urbanavičienė);
- „Lietuvių tradicinių kalendorinių švenčių semantika“ (prof. Libertas Klimka).
- „Lietuvių tradicinė instrumentinė muzika“ (dr. Laura Lukenskienė, Kauno miesto muziejus).
- „Lietuvių pasakojamoji tautosaka: žanrinė įvairovė ir ypatumai“ (dr. Jūratė Šlekonytė, LLTI).
- „Žvilgsnis į liaudies dainas XXI amžiuje: kultūrinis paveldas ir kūrybinės saviraiškos būdas“ (dr. Vita Ivanauskaitė-Šeibutienė, LLTI).
- „Senosios sutartinių giesmės: pagrindiniai giedojimo būdai, kilmės vietos ir žymiosios giesmininkės“ (Rima Visackienė, LLTI)
- „Tautodailė mokykloje“ (Asta Valiukevičienė, LNKC).

Informacija apie seminarą žr. <https://www.ekgt.lt/naujienos/seminaras--pasirengimas-vi-lietuvos-mokiniu-etnines-kulturos-olimpiadai.html>

Taip pat paskelbtas kvietimas dalyvauti VI Olimpiadoje:
<https://www.ekgt.lt/naujienos/kvieciame-dalyvauti-6-ojoje-lietuvos-mokiniu-etnines-kulturos-olimpiadoje.html>